

2-TOM, 4-SON

ADABIYOT O'QITISHDA O'QUV TOPSHIRIQLARINING AHAMIYATI

Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU Masofaviy ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Mahmado'stov Abdulla

abdullamahmadustov@gmail.com

[Tel:+998945774244](tel:+998945774244)

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada adabiyot o'qitishda o'quv topshiriqlarining ahamiyati, ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarning o'quv topshiriqlarini to'g'ri tashkil etish, bolani kamolot sari yetaklashning qat'iy mezonlari asosida uni o'z-o'zini rivojlantirishga undashning ahamiyati haqida so'z yuritiladi

Kalit so'zlar: o'quv topshiriqlari, pedagogik, psixologik, ilmiy-metodik asoslar, o'quvchining ichki qiziqishlari, erkin faoliyat

KIRISH

Ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarning o'quv topshiriqlarini to'g'ri tashkil etish o'z yechimini kutayotgan dolzarb masalalardan biri. Ta'limda o'quvchilarning o'quv topshiriqlarini pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etish yo'llari bilan ilmda ham, amaliyotda ham yetarli darajada shug'ullanilmayapti. O'quv topshiriqlarini tashkil etishning pedagogik, psixologik va ilmiy-metodik asoslari ishlanmagan. Shu bois pedagogik yo'nalishdagi oliy o'quv yurtlari ta'limida ham o'quv topshiriqlarini tashkil etish borasida talabalarga yetarli darajada bilim berilmaydi. O'qituvchilar uchun bu borada ilmiy asoslangan nazariy-metodik, amaliy tavsiyalar yo'q.

Ta'lim amaliyotida o'quvchiga bo'lgan talabchanlik bolani kamolot sari yetaklashning qat'iy mezonlari asosida uni o'z-o'zini rivojlantirishga undashi kerak. Bolani tarbiyalash, o'qitish emas, uni kattalar ko'magida o'zini o'zi tarbiyalaydigan, bilimlarni o'zi izlanib o'zlashtiradigan vaziyatga solish lozim. O'quvchilariga imkon qadar ko'p va chuqur bilim bera oladigan o'qituvchi yaxshi o'qituvchi emas. Istiqloq davri milliy tarbiyashunosligida sinfdagi har bir o'quvchini o'z-o'zini tarbiyalashi va bilimlarni o'zlashtirishi yo'lida faol, tinimsiz ishlata oladigan, ularni mustaqil fikr sohibi bo'lishini ta'minlaydigan, o'quvchi shaxsida o'z qarashlarini asoslay oladigan hamda himoya qila biladigan, o'rni kelganda g'oyalari uchun kurashishga qodir insonni tarbiyalashni biladigan ustoz yaxshi o'qituvchi hisoblanadi.

Asosiy qism

2-TOM, 4-SON

Bilimlarni o'zlashtirishda bolalar mehnatiga, bu yo'lda ularning erkinligiga e'tibor qilmaslik maktab va o'qituvchining eng katta xatosi hisoblanadi. O'quvchini mehnat qilishga majbur etish, unga mehnat qilib bilim olishdan zavq olish mumkinligini, mehnatning ehtiyojga aylanishi uni har qanday qaramlikdan qutqarishini anglatish tarbiyashunoslik maqsadining asosidir. Adabiyot darslari jarayonida o'quvchilar mehnati haqida qayg'urganda uning qaysi turi besamar ketmasligi, qay yoshdagi bola qanday qiyinchiliklarni yengib o'ta olishi mumkinligini, mehnatning qanaqasi oson-u qaysi biri azobli ekanini aniqlab olmoq o'qituvchining asosiy vazifalaridan biridir. Shu ma'noda, o'qituvchi tomonidan puxta o'ylab berilgan o'quv topshiriqlari kattagina ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi. O'quvchining ichki qiziqishlarini qondirishni ko'zlab berilgan uy vazifalari uning darsda olgan bilimlari, ko'nikma, malaka va ma'naviy sifatlarini mustahkamlash, rivojlantirish, takomillashtirishga yordam beradi. Bilimlarning sifatini oshirishga asos bo'ladi. To'g'ri berilgan uy vazifalari o'sib kelayotgan avlodni bilim olish jarayonida imkon qadar mustaqil ishlashga, erkin faoliyatga, bilimni chuqurlashtirishga o'rgatadi.

Bundan tashqari, pedagogik, psixologik va ilmiy-metodik asoslarga tayanib berilgan uy vazifalari o'quvchilar shaxsiyatida ziyraklik va erkinlik tarkib topishiga ko'maklashadi. Ularda aniqlik va batartiblik, mehnatsevarlik, qat'iyatni rivojlantirishga asos bo'ladi. O'quvchining o'z xatti-harakatlarida aniqlikka erishishiga ko'maklashadi. Faoliyatida duch kelgan qiyinchiliklarni yengib o'ta olish, boshlagan ishini oxiriga yetkazish hamda o'z xatti-harakatini nazorat qilish qobiliyatlarini shakllantiradi.

Uy vazifalari ularni to'g'ri tashkil qila bilgandagina o'quvchilarning ma'naviy shakllanishi va rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Aks holda ular salbiy natijalarni ham keltirib chiqaradi. Agar uy vazifalari o'quvchilarga metodik jihatidan puxta o'ylanmay berilsa, ular o'quvchilarni qalbakilikka, topshiriqlarni yuzaki bajarishga o'rgatadi, o'qishga va o'quvchining shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ularni yolg'onga o'rgatadi, bola uchun ortiqcha, samarasiz mehnat bo'ladi. Uy vazifalari o'quvchilarning ruhan rivojlanishi va o'qishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi uchun ularning qat'iy me'yorini belgilash, uyda ishlash uchun topshiriqlar berishni va ularni nazorat qilishni metodik jihatidan oqilona tashkil qila bilish lozim. Ko'pchilik o'qituvchilar o'quvchilarning shaxsi, tabiati, intellektual imkoniyatlari, oilaviy sharoitiga e'tibor bermaydilar, ularning mustaqil mehnatini tashkil qilish metodikasidan bexabarlar va beriladigan uy vazifalarini yoki haddan oshirib yuboradilar yoki juda jo'nlashtirib qo'yadilar. Buning natijasida o'quvchilar noto'g'ri ishlaydilar. Ba'zida uyga sinfda ishlanmagan, o'qituvchi tomonidan ifodali

2-TOM, 4-SON

o'qilmagan badiiy matnlar yodlashga topshiriladi. O'qilmagan mavzularda referatlar yozish talab qilinadi.

Xulosa

Bunday topshiriqlar berila turib hatto ularni yozishda foydalanish mumkin bo'lgan manbalar ham ko'rsatilmaydi. Go'yo bu bilan ustozlar o'quvchilarini o'z o'quv fanlari bo'yicha ko'proq ishlashga majbur qiladiganday bo'ladilar. Ko'pincha o'qilgan asarlar yuzasidan uyga beriladigan vazifalar bir-biridan farq qilmaydi va ular o'quvchilarning uy vazifalarini bajarishga bo'lgan qiziqishlarini so'ndiradi. o'quv topshiriq berishdan oldin, uning uchun asosiy bo'lgan didaktik talablar ishlab chiqilishi kerak. Har bir topshiriq o'quvchi uchun tushunarli va uning mustaqil ravishda bajarish imkoniyatlari doirasida bo'lishiga harakat qilinishi lozim. o'quv topshiriqlarini bajarishga o'quvchi sinfda o'qituvchi tomonidan alohida tayyorlanadi, manbalar ko'rsatiladi, lozim bo'lganda ishlash uchun yo'nalish beriladi. Sinfda uy vazifasini olgan o'quvchining topshiriqni bajarishga qiziqishi va ehtiyoji, uni mustaqil ravishda bajarish yo'llari haqida tushunchaga ega bo'lishi lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Safo Matjon. Maktabda adabiyotdan mustaqil ishlar. (O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma). – T.: «O'qituvchi», 1996. 37-bet.
2. Шейман Л. А. Стимулирование самостоятельного чтения школьников. Фрунзе: «Мектеп», 1987. С. 79
3. Matjon Safo. Kitob o'qishni bilasizmi? – T.: O'qituvchi, 1993. 11-bet.
4. Muhammadjonova G. Darsdan tashqari mashg'ulotlarda rusiyzabon o'quvchilarning o'zbekcha nutqini o'stirish metodikasi (5 – 9-sinflar misolida). Ped. fan.nom.diss. avtoref. – T.: 2003. 20 – 24-b.

